

קאדיע מאָלאָדאָווסקי

אַ שטוב מיט זיבן פֿענצטער

באַשקע איז געווען דאָס איינציקע מיידל אין גראָדנער גובערניע, וואָס איז געריטן אויף אַ פֿערד נישט ערגער ווי אַ פֿריץ. איר פֿאָטער איז געווען אַ רייכער ישובֿניק און האָט געהאַלטן אין אַרענדע ביי די פֿריצים פֿעלדער, לאַנקעס און אַ פֿאַקט פֿון הונדערט קי.

אַז זי פֿלעגט אַרויספֿאַרן אין דער נאָענטער שטאָט, בריסק, איז ניט אַנדערש ווי אין בריטשקע געשפּאַנט מיט אַ פֿאַר פֿערד, און איר פֿורמאַן, יאַנקל, האָט געהאַלטן אַ בייטש מיט אַ רויט באַמבעלקעלע, און איז געזעסן אויסגעצויגן, שטאַלץ אויף דער געבעטער קעלניע פֿון דער בריטשקע, פונקט ווי ער זאָל פֿירן דעם קייסערס טאַכטער.

אַ האַלבע שעה נאָכאַנאַנד האָט זיך יאַנקל געפּוצט די שטיוול, איידער ער איז אַרויסגעפֿאַרן מיט באַשקען אין שטאָט אַריין.

באַשקעס בלויז אויגן און דאָס קליינע אַרויף פֿאַרריסענע גאַמבעלע האָבן געהאַט אַן עקשנותדיקע שיינקייט, ווי זי זאָל זיך אַ גאַנצן טאָג רייצן מיט דער וועלט; נו, ווער וועט מיך אַריבערשטייגן?

אַז דער פֿריץ האָט, פֿאַרנדיק מיטן וואַלד, באַגעגנט באַשקעס בריטשקע, האָט ער שטענדיק אָפּגעשטעלט זיין קאַרעטע, און האָט שטענדיק געהאַט וועגן וואָס צו שמועסן מיט באַשקען: ווהין פֿאַרסטו, באַשקע? און פֿאַרוואָס ביסטו אַזוי שיין, באַשקע? און איין מאָל האָט ער איר געזאָגט:

— דיר וואָלט געפּאַסט צו זיין אַ פֿריצטע, באַשקע.

באַשקעס אויגן האָבן באַלויכטן אַ שטיק וואַלד, די עקשנותדיקע גאַמבעלע האָט זיך ווי גערייצט מיטן פֿריץ, און זי האָט געענטפֿערט.

— מיר פאסט צו זיין מענדל שאפיראס טאכטער אויך, פריץ.

די צוויי פֿורמאנעס וואַסיל און יאַנקל, זיינען געזעסן שטייף די קעלניעס, ניט אויסגערעדט איינער צום אנדערן קיין וואָרט. יאַנקלס ברייטע פלייצע האָט דייטלעך געפיקעט וואַסילן:

— דו פֿירסט טאָקע דעם פריץ, אָבער איך פֿאַר מיט באַשקען.

אין דער גובערניע האָט מען גערעדט און געוואָלט טרעפֿן: מיט וועמען וועט חתונה האָבן אַזאַ באַשקע?

זי האָט חתונה געהאַט מיט אַ יונגן וואַלד־סוחר, אַ למדן, און זי האָט אים ליב געהאַט. אין בריסק, ווהין זי איז אַריבערגעפֿאַרן מיט איר מאַן, האָט באַשקע געפֿירט איר הויז מיט אַ ברייטן פֿאַרנעם. יאַנקלען מיט דער בריטשקע האָט זי מיטגענומען מיט זיך, און אין שטאָט איז זי נישט געגאַנגען צו פֿוס, נאָר זי איז אַרומגעפֿאַרן, חוץ שבת. שבת האָט מען באַשקען געזען גיין צופֿוס אין בית מדרש, און צו גאָסט צו דעם מאַנס משפּחה. אַז זי איז געגאַנגען מיט איר מאַן, ר'איסר פֿאַפּערנאָ, איז דאָס געווען עשירות און גדולה: זי איז געווען באַשקע שאַפיראַ, און ער — פֿון דער גאָלדענער פֿאַן אין בריסק און האָט זיך אַליין געשניטן אויף אַ גרויסן גבֿיר.

ביי באַשקען זיינען שטענדיק געווען אורחים צום טיש: סוחרים, וואָס האָבן געהאַנדלט מיט איר מאַן; משולחים, וואָס האָבן געזאַמלט געלט פֿאַר אַ ישיבֿה; אַ רבֿ, וואָס איז געקומען אין שטאָט; מגידים און סתם יידן דורכגייער און אַרעמעלייט. באַשקע האָט יעדן אורח באַהאַנדלט מיט דרך־אַרץ. איר הויז האָט געהאַט אַ שם אין שטאָט, און יידן האָבן געזאָגט — ס'איז ירושלים.

איינמאָל איז געקומען צו איסר פֿאַפּערנאָ אַ סוחר פֿון וואַרשע. פֿרייטיק צו נאַכט, נאָכדעם ווי מען האָט אָפּגעזונגען זמירות, האָט דער סוחר דערציילט, אַז אין וואַרשע האָט זיך אויפֿגעשטעלט אַ חבֿרה יידן, וואָס קויפֿן ערד אין ארץ־ישׂראל און זיי פֿאַרן אַהין בויען אַ שטאָט. ביי באַשקען זיינען בלוי געוואָרן די אויגן, ווי ליכט זאָלן זיך אין זיי אָנצינדן. זי האָט געפֿרעגט ביי דעם סוחר.

– וואָס פֿאַר אַ ייִדן זײַנען דאָס?

– ייִדן, ווי אַלע ייִדן, – האָט ער איר געענטפֿערט, – מײַן שוואָגער איז אײַנער פֿון זײַ. ער פֿאַרט אַהין אַוועק מיט דער פֿרוי און מיט די קינדער.

– ווי אַלט איז ער? – האָט באַשקע געפֿרעגט.

– ער איז אַלט אַכט און צוואַנציק יאָר און ער האָט פֿיר קינדער.

באַשקע האָט דערלאַנגט טײַ מיט קאַרשן־סאַק און קיכלעך, און ווען דער סוחר האָט זיך געקליבן אַוועקגיין, האָט זי צו אים געזאָגט:

– אַ גוטע בשורה האָט איר אונדז געבראַכט, זאָל אײַך זײַן צו מצווה.

דער מאַן אירער, ר' איסר פאַפּערנאָ, האָט אויף איר פֿאַרווונדערט אַ קוק געטאָן, נאָר פֿון דרד־אַרץ וועגן האָט ער צוגעגעבן:

– הלוואַי זאָלן מיר הערן גוטע בשורות פֿון ייִדן.

דער געשעפֿט, וואָס האָט ער געמאַכט מיטן סוחר פֿון וואַרשע, איז געווען זייער אַ גוטער, איסר פאַפּערנאָ, איז אין אײַן יאָר טאַפל רײַך געוואָרן, נאָר קײַן הנאה האָט ער דערפֿון נישט געהאַט. באַשקע איז געוואָרן אַן איבערגעביטענע. זי האָט אָפֿט דערמאָנט די חבֿרה, וואָס קויפֿט לאַנד אין ארץ־ישׂראל.

אײַנמאָל, שבת אויף דער נאַכט, אויף דער פֿולער וואָך, האָט באַשקע אָנגעצונדן דעם בליץ־לאַמפּ, ווי עס זאָל זײַן יום־טובֿ, און זי האָט זיך אַוועקגעזעצט שרײַבן אַ בריוו צו דער חבֿרה, וואָס קויפֿט לאַנד אין ארץ־ישׂראל.

אויף מאָרגן אין דער פֿרי איז זי געפֿאָרן אין איר בריטשקע, צו יעקבֿ ראַבינאוויטשן, דעם פּאָטשטער, ער זאָל באַלד באַזאָרגן דעם בריוו קײַן וואַרשע.

יעקב דער פאָטשטער האָט געוויסט אַלע סודות פֿון שטאָט. אַז ער איז נייגערִיק געוואָרן צו וויסן, וואָס עס שטייט אין אַ בריוו, האָט ער אים געעפֿנט, איבערגעלייענט, פֿאַרקלעפט און אָפּגעשיקט, און זיין נייגערִיקייט האָט קיינמאָל, חלילה, קיינעם ניט געשאַט. ער האָט באַשקעט בריוו אויך איבערגעלייענט. אים האָט שטאַרק הנאה געטאָן, וואָס יידן קויפֿן לאַנד אין ארץ־ישראל, ער האָט זיך אַזש געריבן די הענט איינע אָן דער אַנדערער און האָט זיך געקוויקט:

– הער, הער, אַ טשיקאָווע זאָך! זיי גייען דעריאָגן משיחן גאָר אָן קאַטאַוועס!

אין אַ פֿאַר וואָכן אַרום חאָט מען אָנגעהויבן שמועסן אין בריסק, אַז די פּאַפּערנאָס קויפֿן לאַנד אין ארץ־ישראל. „גבֿירים! וואָס גייט זיי אָפּ?“ – האָט מען גערעדט. דערנאָך חאָט זיך פֿאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז די פּאַפּערנאָס פֿאַרן קיין ארץ־ישראל, קיינער חאָט זיך איינגעשטעלט פֿרעגן וועגן דעם ביי איסרן אָדער ביי באַשקען, אָבער יאָנקלען איז מען באַפֿאלן ווי פֿליגן: זיי קויפֿן טאַקע? זיי פֿאַרן טאַקע?

יאָנקל האָט ניט געוויסט, אָדער ער האָט זיך געמאַכט תּמעוואַטע און האָט געענטפֿערט:

– מיין דאגה! אַז דער באַלעבאָס וועט פֿאַרן, וועל איך טרייבן די פֿערד.

עס איז אַריבער אַ יאָר צייט. די שטאָט האָט זיך געקאַכט, ווי אַ צימעס: ר' איסר וויל נישט פֿאַרן, נאָר באַשקע – שטאַל און אייזן! מען איז געווען נייגערִיק, ווער וועט אויספֿירן, ר' איסער צי באַשקע?

אין שטאָט זיינען געווען אַ סך משפּחות, וואָס האָבן געצויגן חיונה פֿון ר' איסר פּאַפּערנאָס וואַלד־געשעפֿטן. די נאמנס, די בוכהאַלטערס, די בראַקערס, די באַלעגאַלעס, די וועכטער. זיי זיינען געווען דער שטאַרקער צד אין שטאָט, אַז ביי באַשקען איז דאָס אָן איינריידעניש, און עס וועט אים ירצה השם איבערגיין, ווי ביי אַלע גבֿירטעס גייען איבער זייערע איינריידענישן.

דער צווייטער צד, די שכנים, די קרובים, זיי חאָבן געזאָגט, אַז באַשקען איז אַרײַן אין דער מחשבה בױען אַ שטאָט אין ארץ־ישראל, וועט זי בױען אַ שטאָט. באַשקע איז באַשקע. און אין אײנעם אַ לױטערן טאָג ערבֿ פסח איז באַשקע אַוועקגעפֿאַרן קײן וואַרשע. זי איז נײַט געפֿאַרן מיטן דיליזשאַנס, ווי די סוחרים פֿאַרן, נאָר זי האָט אַוועקגעפֿאַטשט מיט דער באַן, ווי עס פֿאַרט איר מאַן, ר' איסר פֿאַפּערנאָ. די בעל־עגלהס פֿון שטאָט, כאַטש באַשקע איז געקומען צו דער באַן מיט איר אײגענער בריטשקע, מיט איר אײגענעם פֿורמאַן יאַנקלען, זײנען זיי צוגעקומען זען, צי באַשקע שטייגט טאַקע אַרײַן אין דער באַן. אַפֿילו די וואָס האָבן גאַרנײַט געהאַט קײן פֿאַרשױנען, האָבן אױך אַ שמיץ געטאַן די פֿערד און זיך צוגעכאַפט צו דער באַן־סטאַנציע.

ווען באַשקע איז צוריקגעקומען פֿון וואַרשע, איז שוין געווען אויס סוד. זי האָט געקױפֿט לאַנד אין ארץ־ישראל. ר' איסר פֿאַפּערנאָ בלײַבט אין בריסק, און באַשקע „איז עולה.“ איר פֿאַרן האָט מען אָנגעהויבן רופֿן „זי איז עולה.“

נאָך פסח זײנען ר' איסר פֿאַפּערנאָ און באַשקע אַוועק צום רבֿ. זיי זײנען דאָרט אָפּגעזעסן פֿון נאָך מעריבֿ ביז שפּעט אין אָװנט אַרײַן. זיי האָבן געהאַט אַ בוררות וועגן די קינדער. ר' איסר איז גרייט געווען אָפּשענקען דאָס געקױפֿטע לאַנד פֿאַר אַ ישיבֿה און געבן אַ נדר, שיקן אַהין לערנען זײַן עלטסטן זון, ווען ער וועט ווערן בר־מצווה. באַשקע האָט געטענהט – עס פֿאַרן יידן בױען אַ שטאָט, וויל זי און אירע קינדער זאָלן זײַן צװישן יענע יידן. אין רבֿס חדר איז אַרײַנגעפֿאַלן ר' איסרס מוטער, די גבֿירטע, אײדל פֿאַפּערנאָ, אָנגעטאַן אין אַ פֿאַטשיילע, און האָט זיך צעיאָמערט:

– רבֿ, מען נעמט בײַ מיר צו מײנע קינדער!

– אײך פֿיר זיי נײַט, חלילה, צו עבֿודה־זרה – האָט איר באַשקע געענטפֿערט. זי האָט זיך אױפֿגעהויבן פֿון איר שטול און האָט געזאָגט:

– זיצט, שױגער.

באַשקע איז געבליבן שטיין. אירע בלויע אויגן האָבן אַ לויכט געטאָן
אין זי האָט געזאָגט שטיל:

– ווער קען מיר זאָגן, אַז איך פֿיר, חלילה, אין שלעכטע וועגן מײַנע
קינדער?

קײנער האָט איר ניט געענטפֿערט.

בײַ די פּאַפּערנאַס אין שטוב און אין גרויסן הויף איז געווען אַן
אַנגעוואָרף, ווי ערבֿ אַ חתונה. קאַסטנס זײַנען געשטאַנען
אַרומגעשלאָגענע מיט אײַזערנע רײפֿן. אויפֿן הויף איז געלעגן אַ
הורבע היי, און יאַנקל האָט געטראָגן אַנגעשטאַפֿטע זעק מיט היי אין
שטוב אַרײַן. מען האָט געפּאַקעוועט געפֿעסן, פֿלישיקע און מילכיקע
און פּאַרעווע, חמצדיקע און פּסחדיקע, טעפּ, פֿאַנען, וועש און
בעטגעוואָנט.

ר' איסר פּאַפּערנאַ האָט געאַרבעט אין זײַנע געשעפֿטן, ווי אין שטוב
בײַ אים זאָל גאַרניט פֿאַרקומען. עס זײַנען געקומען זײַנע מענטשן,
האָט ער געמאַכט מיט זיי חשבונות, געגעבן זיי בריוו און
איבערגעגעבן אַנזאָגונגען.

די שכנות האָבן מער מיט די אויגן, ווי מיט רײד, איבערגעשמועסט
זיך:

– גאָט זאָל איר העלפֿן, און אים זאָל אַוודאי גאָט העלפֿן, בלײַבט
נעבעך אַלײן! אַ צדיק, ער לאָזט איר מיטנעמען די קינדער.

די קאַסטנס זײַנען שוין געווען אַרויפֿגעלאָדן אויף אײן וואָגן, און
דאָס בעטגעוואָנט און עסנס – געטריקנט ברויט, און קיכלעך, און
קעזן, און גערויכערטע פֿליישן, און שנאַפּס – אויף אַ צווייטן וואָגן.
דאָרט זײַנען געזעסן די קינדער, דער עלטסטער זון, אַ צען־יאָריקער
און דאָס ייִנגסטע מיידעלע, אַ פֿיר־יאָריקס.

ר' איסר איז געשטאַנען לעבן וואָגן, וווּ עס זײַנען געזעסן די קינדער.
זײַנע אויגן זײַנען געווען ברייט אָפֿן, נאָר ער האָט אויסגעזען ווי אַ
בלינדער, וואָס זעט ניט די שײן. לעבן אים, כּמעט אַקסל צו אַקסל,

איז געשטאנען יאנקל אַ צעטומלטער, מיט אַ צעפלאַמט פנים, ווי
איינער, וואָס איז אַרויס פֿון אַ געשלעג.

— מיר פֿאַרן, — האָט באַשקע אַרויסגערעדט שטיל, ווי זי זאָל זיך ביי
עמעצן בעטן.

יאנקל האָט זיך נישט גערירט פֿון אָרט.

— יאנקל! — האָט באַשקע אַ רוף געטאָן — יאנקל! און ווען יאנקל
האָט זיך ניט אָפּגערופֿן, ווי די חושים זאָלן אים אויפֿהערן דינען,
האָט באַשקע זיך אַרומגעקוקט, צוזאַמענגעדריקט די ליפֿן און
געזאָגט, ווי פֿאַר זיך:

— די פֿערד וועלן מיך אויך פֿאַלגן.

זי איז אַרויף אויפֿן וואָגן, זיך אַוועקגעזעצט אויף דער קעלניע און אַ
טרייב געטאָן די פֿערד. זי האָט זיך אַראָפּגעבויגן פֿון דער קעלניע און
האָט געזאָגט:

— איסר, מיר זאָלן האָבן נחת פֿון אונדזערע קינדער, איסר! — און זי
איז אַרויסגעפֿאַרן פֿון הויף.

דורך די פֿענצטער האָבן די שכנים געזען, ווי באַשקע טרייבט אַליין
דעם וואָגן און פֿירט די קינדער. זיי האָבן זיך געקניפט די באַקן און
צוגעדעקט דאָס פנים מיט די הענט:

— גאָט זאָל זי אויסהיטן, מיט אַזאַ גבֿורה!

אייניקע זיינען אַרויסגעלאָפֿן אין דרויסן און איר נאָכגעשריען: „זאָל
אייך זיין מיט הצלחה! איר זאָלט קומען געזונט!“

ווען דער וואָגן איז אָפּגעפֿאַרן א שטיקל גאָס, איז יאנקל געקומען צו
זיך. עס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבן, אַז ער האָט ניט
געפֿאַלגט באַשקען. ער האָט זיך אַ ריס געטאָן פֿון אָרט, איז ווי אַ
באַנומענער געלאָפֿן נאָכן וואָגן און גערופֿן:

— באַלעבאַסטע! באַשקע!

* * *

אין ראָש פינה שטייט באַשקע פאַפערנאָס הויז מיט זיבן פֿענצטער, דער הויף איז אַרומגעצאָמט מיט הויכע אַקאליפטוס־ביימער. מ'רופֿט עס – באַשקעס הויף. אירע אייניקלעך און אור־אייניקלעך, מיט בלויע אויגן און אַרויף־פֿאַרריסענע גאָמבעלעך ווילן דאָס הויז ניט פֿאַרקויפֿן און ניט איבערבויען, אַז עס בייגט זיך איין אַ וואַנט, פֿאַרריכט מען זי אַז דאָס הויז זאָל אויסזען אַט אַזוי ווי באַשקע האָט עס געבויט.

באַארבעט און צוגעגרייט פֿונעם קאָמפּיוטער־קרייז אויף דער ייִדיש־וואָך־2001 פֿון יוגנטרוף www.yugntruf.org, שאַשקע־רייזל יוני, און רפֿאל פֿינקל. אַ ספּעציעלן דאַנק פֿרידע פֿאַרמאַנען, די הויפט־רעדאַקטאָרין פֿון דער ענגליש־איבערזעצונג פֿון דער זאַמלונג, „געפֿונענע אוצרות“.